

І. В. Волошин

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ КООПЕРАТИВНОЇ СИСТЕМИ «ДОБРОБУТ» (1924 – 1929 рр.)

Розкрито історію створення та основні напрямки діяльності в роки нової економічної політики Всеукраїнського кооперативного союзу скотарсько-молочарської кооперації «Добробут». Висвітлюється статутна діяльність союзу. Розкривається масштабність роботи молокопереробних підприємств «Добробуту». Доводиться, що діяльність молокопереробних підприємств «Добробута» дала змогу суттєво покращити постачання високоякісними молокопродуктами населення промислових центрів. Акцентується увага на організації «Добробутом» показових виставок і конференцій, а також на еспортуванні власної продукції за кордон.

Ключові слова: «Добробут», кооперація, неп, продукція, селянські господарства, союзи, товариство, фахова кооперація.

Постановка проблеми. Здійснення кардинальних перетворень в аграрному секторі народного господарства країни, та паралельно з цим пошук шляхів ефективної соціально-економічної політики на селі, завжди було і є надзвичайно складною проблемою. Наша держава повинна мати економіку, яка спроможна забезпечити українському народові гідне життя. Цього можна досягти за умови, коли невід'ємною частиною соціально орієнтованої економіки стане кооперація. В цьому контексті важливим вбачається позитивний і досить показовий досвід роботи в роки нової економічної політики (1921–1929 рр.) Всеукраїнського кооперативного союзу скотарсько-молочарської кооперації «Добробут».

Аналіз останніх досліджень. У свій час до висвітлення окремих питань кооперації в українському селі в роки недостатньо розвинутого товарного виробництва зверталось чимало дослідників, серед них: І. Батюк, Й. Маєвський, Г. Ходько, Я. Огій, О. Бабій, А. Морозов, В. Марочко, В. Бутенко, О. Атоян, С. Кульчицький, В. Лазуренко [1]. Водночас піднята нами проблема ще не стала об'єктом спеціального наукового дослідження.

Мета статті. Висвітлення історії створення та діяльності в доколгоспний період (1921 – 1929 рр.) Всеукраїнського кооперативного союзу скотарсько-молочарської кооперації «Добробут».

Виклад основного матеріалу. Перехід до нової економічної політики створив нові умови для діяльності сільськогосподарської кооперації. На початку 1920-х рр. від єдиної системи одержавленої кооперації, яка об'єднувала всі її види: споживчу, сільськогосподарську, кустарно-промисловою, кредитну, будівельну, відокремилась кооперація

сільськогосподарська. Офіційним поштовхом до цього стала резолюція V Всеукраїнського з'їзду Рад від 2 березня 1921 р. [2, с. 157].

На першому етапі здійснення непу радянське партійно-державне керівництво відводило сільськогосподарській кооперації лише суто технологічну роль, вбачаючи в ній потужний засіб відновлення сільськогосподарського виробництва. Інвентарна бідність селянських господарств, їх загальна економічна слабкість вимагали концентрації наявних ресурсів, організації взаємовигідної співпраці селянських господарств в самих різних сферах господарювання: закупівля товарів виробничого призначення, переробка, збут, придбання нової техніки, взаємне кредитування, тощо. Це було основним завданням, відновленої наприкінці 1921 р. традиційної української сільськогосподарської кооперації. Виконанню цих завдань сприяло і створення державно-кооперативної системи сільськогосподарського кредиту, яка розглядалася як один з основних засобів фінансування різнобічних процесів відновлення сільського господарства [3, с. 244–245].

З 18 по 25 березня 1922 р. в м. Харкові працював Перший Всеукраїнський з'їзд уповноважених сільськогосподарської кооперації. У ході його роботи було завершено процес організаційного оформлення, власне, легітимізації процесу відновлення традиційної української системи сільськогосподарської кооперації принагідно до нових, радянських умов. На з'їзді було прийнято статут Всеукраїнської спілки сільськогосподарських кооперативних товариств «Сільський господар».

Значною перешкодою на шляху до повномасштабного відновлення діяльності української системи сільськогосподарської кооперації в нову, радянську добу, був катастрофічний фінансовий стан, в основі якого лежала нестримна гіперінфляція, яка майже повністю знецінила діючі на той час, навіть офіційно не гроші, а «радзнаки» [3, с. 245].

Слід особливо підкреслити, що діяльність спілок та центрів спеціалізованої сільськогосподарської кооперації не мала нічого спільного з будь-яким адмініструванням. Навпаки, весь зміст роботи зводився до пошуку і створення сприятливих умов для проведення низовими ланками тих чи інших господарських операцій. Залучення до подібної роботи велось виключно через економічну зацікавленість в ній.

З середини 20-х рр. ХХ ст. почали з'являтися своєрідні спілки спілок фахової кооперації, що свідчило про поглиблення її спеціалізації. Діяльністю спілок, що займалися збутом продукції тваринництва, керувало Всеукраїнське кооперативне скотарсько-молочарське товариство на паях «Добробут». Його установчі збори відбулися 19 вересня 1924 р., а діяльність розпочало 1 жовтня 1924 р. [4, с. 111].

Статут «Добробуту» було зареєстровано 23 липня 1924 р. Воно мало свої представництва у Москві і Ленінграді, а контори у Києві та Одесі. Товариство було насправді спілкою, позаяк керувало роботою 12 універсальних і двох фахових спілок, що входили до неї на правах акціонерних членів [4, с. 111].

В Статуті кооперативного товариства «Добробут» зазначалося, що воно ставить перед собою завдання поліпшення і розвитку м'ясомолочного тваринництва шляхом організації племінної справи, збуту і переробки продуктів тваринництва, постачання членів спілки всім необхідним для успішного ведення господарства. Членами «Добробуту» могли бути союзи як спеціалізовані, так і універсальні й змішані, що вели подібну роботу. В цілях найбільш повного залучення селянства до участі в роботі «Добробуту» статут дозволяв і безпосереднє членство в ньому великих спеціалізованих сільськогосподарських товариств, що налічували більш 250 членів [5, с. 171 – 172].

Активна зацікавленість селянства та сприяння держави активній фінансово-кредитній та організаційно-господарській участі кредитної сільськогосподарської кооперації, сітка спеціалізованих сільськогосподарських товариств стрімко збільшувалась. Так, наприклад, якщо на 1 жовтня 1924 р. на Україні нараховувалось 401 спеціалізоване сільськогосподарське товариство, то на 1 жовтня 1926 р. вже було 5,5 тисяч. Кількість членів у них збільшилась з 24 тисяч до 207 тисяч чоловік. До кінця 1926 року на Україні функціонувало шість центрів спеціалізованої сільськогосподарської кооперації: «Кооптах», «Добробут», «Плодоспілка», «Бурякоспілка», «Укрсільцукор», «Товариство насінництва» [6, с. 51].

Створення спеціалізованих систем сільськогосподарської кооперації допомогло поліпшенню постачання промислових центрів молокопродуктами.

Високими темпами збільшувались заготівлі в системі «Добробуту». Якщо в першій половині 1924/25 року було заготовлено 186 тисяч пудів м'яса, то в першій половині 1925/26 року – вже 682 тисячі пудів [7, с. 28].

Збільшення обсягів заготівельних операцій було неможливе без широкого розвитку сітки підприємств по переробці сільськогосподарської продукції. Це стало одним із важливих напрямків роботи всіх систем спеціалізованої сільськогосподарської кооперації. Про її масштабність свідчать дані про збільшення числа молокопереробних підприємств «Добробуту». Так, станом на 1 жовтня 1924 р. в Україні нараховувалось 287 молокопереробних підприємств «Добробуту», у 1925 р. відповідно – 417, у 1926 р. – 580, у 1927 р. – 640 [5, с. 173].

На Других зборах уповноважених «Добробуту», які відбулися 28–30 травня 1926 р., у Харкові, були внесені зміни до назви. Відтоді його було перейменовано у Всеукраїнський кооперативний союз скотарсько-молочарської кооперації «Добробут».

11 листопада 1926 р. «Добробут» розіслав телеграму до усіх кооперативних установ про те, що РНК Української СРР затвердив його статут зі змінами. Правління очолив М. А. Некрутенко.

Спілка діяла на паях, тобто акціях. По 50 паїв мали у «Добробуті» О. В. Одинцов, О. М. Тур, К. А. Панченко, Ю. Н. Щелинський, а В. М. Целаріус і Н. Л. Скалига – 200 акцій [4, с. 111].

До кінця 1927 р. середній радіус роботи одного молокопідприємства дорівнював всього 5 км. Поряд із загальним збільшенням пропускної можливості молокопереробних заводів системи з 880 тис. центнерів молока в 1924/25 році до 2,3 млн. центнерів в 1926/27 році за цей же період і середня пропускна можливість одного підприємства за рахунок технічного переобладнання виросла на 75 відсотків [5, с. 173]. Однак відсутність практичного досвіду господарської роботи нерідко призводила до незадовільного використання виробничих потужностей та кооперативної техніки. Так, молокопереробні підприємства «Добробуту» працювали з недовантаженням у середньому на 25 – 30 відсотків [8, с. 29].

Діяльність молокопереробних підприємств «Добробута» дала змогу суттєво покращити постачання високоякісними молокопродуктами населення промислових центрів. Лише за 1924 – 1925 роки споживання молокопродуктів за рік (в переліку на молоко) робітникам м. Харкова збільшилось з 29,9 кг до 42,8 кг, м. Києва – з 31,2 кг до 57,3 кг, м. Одеси з 17,0 кг до 44,1 кг [9, арк. 30].

Як свідчать архівні дані, в 1927 р. підприємства «Добробуту» виробили 300 тис. пудів вершкового масла [10, арк. 28]. Це по мірках того часу багато.

В роки непу широкого розповсюдження набуло організація та проведення різних виставок і конкурсів. Не став виключення в цьому напрямку і «Добробут». В його системі в ході таких заходів проводились показові годування, дойки, демонструвались раціональні прийоми догляду за худобою та її утриманням. Для проведення цих заходів виділялись значні фінансові ресурси, які направлялись виключно на виробничі цілі. Так, за наслідками конкурсу маслоробів, проведеного Малинським молокозаводом в червні 1925 р., спеціалізовані сільськогосподарські товариства – переможці конкурсу були премійовані шістьма племінними биками. Організовувались різноманітні курси для підготовки молодшого агроперсоналу, маслоробів, сироварів, контроль-асистентів. Видавалась спеціальна література. Сума витрат на племінну справу лише по системі «Добробут» виросла з 60 тис. крб. в 1924/25 р. до 403 тис. в 1926/27 р. [5, с. 177].

З перших днів діяльності спеціалізованих систем сільськогосподарської кооперації Рада народних комісарів Української СРР зобов'язала їх приділяти всебічну увагу організації експорту. Безумовно, активну участь в розвитку експорту приймав «Добробут». Широка організаційна й зоотехнічна робота, створення мережі сучасних переробних підприємств, підготовка висококваліфікованих спеціалістів дозволили йому вийти на найбільш складний в конкурентному відношенні ринок продукції молочного тваринництва – лондонський. При всій прискіпливості його експертів, а тим більше до невідомої ще торгівельної марки, 70% продукції було визнано найвищого гатунку. Та й до решти 30 % особливих претензій не було. Лондонські газети одностайно визнали, що вершкове масло «Добробута» не поступається кращому в світі – новозеландському. Все це дозволило «Добробуту» з 1925 по 1928 р. збільшити маслоекспорт з 4 тис. до 41,6 тис. пуд. вершкового масла [5, с. 183].

Маючи добру сировину і високорозвинену переробну базу, «Добробут» збільшував обсяг експорту і в галузі м'ясного тваринництва. Докорінна реконструкція Полтавської беконної фабрики дозволила швидко розвинути експорт компактних дорогих видів м'ясної продукції, експорт якої був значно надійніший, тому що майже не залежав від несприятливих обставин, які не раз приводили до відчутних втрат, наприклад, при експорті живих свиней. Якість бекону «Добробута» дозволила потіснити на англійському ринку багатьох його традиційних експортерів і лише за період з 1924/25 по 1925/26 р. збільшити цю частку в 3,6 разів [5, с. 183]. Вартість м'ясного експорту «Добробута» зросла з 317 тис. крб. в 1924/25 р. до 1116 тис. крб. лише за першу половину 1926/27 р. [11, с. 7].

Для покращання економічного становища незаможних селянських господарств велике значення мало залучення їх до спеціальної системи м'ясо-молочної кооперації «Добробут». Завдяки багатогранній роботі всієї мережі кредитної сільськогосподарської кооперації на 1 жовтня 1926 р. незаможні господарства склали вже біля 58 % членів молочних товариств. До 1929 р. число членів «Добробуту», що мали лише одну корову, досягло 86 % [12, с. 15].

Активно співпрацювало з «Добробутом» і українське фермерство. Саме тому вагомим успіхом українське фермерство, спираючись на активну та швидко зростаючу допомогу різних видів, вже на середину 1920-х років диференційованої системи сільськогосподарської кооперації, насамперед, скотарсько-молочної, досягло у сфері відновлення та розвитку молочного та м'ясного тваринництва та птахівництва. Так, на Лівобережжі виробництвом масла на експорт активно почали займатися п'ять молокопереробних підприємств «Добробуту», на добре відомій своєю молочною худобою Мелітопольщині. Лідирували тут Пришибський, Гендльфельський, Олександрокрасний та два Гольбштацьких заводи, молоко на які надходило із фермерських господарств, які відзначалися високим рівнем налагодження племінної роботи, зоотехніки та ветеринарії. Місцеві фермери приділяли велику увагу якості своєї продукції. Це робило їх масло широко відомим і привабливим для експорту [3, с. 367 – 368].

«Добробут» самостійно заготовляв і збував через власну систему продукцію тваринництва, але організаційно підлягав «Сільському господарю». На засіданні правління «Сільського господаря» 30 квітня 1927 р. визнали, що усі центри фахової кооперації є самостійними юридичними особами, які відповідають за власну роботу, але виконують директиви «Сільського господаря», який водночас не втручається у діяльність того ж «Коопташу» чи «Добробуту». «Сільський господар» здійснював ревізію справ фахових центрів, заслуховував їхні звіти. Фахові центри мали право звертатися до уряду, але за попередньої домовленості з «Сільським господарем» Свої розпорядчі функції стосовно фахових центрів «Сільський господар» зберіг до кінця 1929 р., тобто до реорганізації кооперативної системи [4, с. 111].

Система господарсько-економічних, селекційних і зоотехнічних заходів, які проводив «Добробут», дозволила швидко підвищити ефективність

молочної частини господарств незаможників. В середньому на одне коопероване господарство грошові надходження по Правобережній частині колишньої Київської губернії підвищилися з 71 крб. в 1924 р. до 113 крб. в 1926 р. Вагомим було збільшення доходів і у зоні українського степу. Так, по Мелітопольській окрузі за той же період ці надходження збільшилися з 64 до 101 крб. [5, с. 232]. Середньомісячна виплата кооперативного молокопункту одному господарству у цій же окрузі за період січень – червень 1926 р. дорівнювала 10 крб. 32 коп. [13, с. 23].

Позитивним якищем у роботі «Добробуту» було те, що його спеціалісти розробляли для колективних господарств норми годівлі та правила утримання худоби, здійснювали відбір молодняка та дбали про їх ветеринарне обслуговування [5, с. 242].

Наприкінці 1920-х рр. «Добробут» значно поліпшив і зміцнив власну кооперативну мережу, посідав монопольне місце на ринку збуту продукції тваринництва. В Україні діяло близько 30 спілок, що займалися збутом продукції тваринництва. Кооперативна система поглиблювала спеціалізацію селянських господарств, сприяла їхньому зміцненню.

Станом на початок 1929 р. «Добробут» мав 10 відділів, які обслуговували кооперативну систему. Саме тоді фаховим спілкам почали насильно нав'язувати ідею так званого виробничого кооперування, тобто масової колективізації. Як наочне підтвердження цього: на засіданні правління «Добробуту» 16 лютого 1929 р. йшлося про наближення структури кооперативної системи до потреб і завдань колективізації, а восени 1929 р. почалася реорганізація кооперації згідно до постанови ЦК ВКП(б) від 26 червня 1929 р. [4, с. 111].

Реорганізація «Добробуту» як системи фахової кооперації розпочалася у жовтні 1929 р., а завершилась у квітні 1930 р. У районах суцільної колективізації селищні скотарські товариства перетворювались у колгоспи, а їхні райспілки були ліквідовані. У травні 1930 р. «Добробут» мав 41 окружну спілку, які об'єднували пересічно 14 селищних товариств. Вони діяли переважно у районах з незначним відсотком колективізації [4, с. 111].

Таким чином, як бачимо з вище приведеного матеріалу, діяльність в роки нової економічної політики Всеукраїнського кооперативного союзу скотарсько-молочарської кооперації «Добробут» мала важливе значення для піднесення ефективності селянських господарств. Досвід «Добробуту» є досить актуальним для сучасного етапу реформування українського аграрного сектору економіки.

Список використаних джерел

1. Батюк І. Сільськогосподарська кооперація на Україні / Батюк І. – Х. : Книгоспілка, 1925. – 136 с.; Маєвський Й. Сільськогосподарська кооперація : її економічні підстави, теорія та соціальне значення / Маєвський Й. – Х. : Червоний шлях, 1925. – 196 с.; Ходько Г. Організаційний стан скотарсько-молочарської кооперації / Ходько Г. // Українське скотарство. Науково-практичний журнал. –

1928. – № 3. – С. 19–23; Огій Я. Підсумки та перспективи роботи скотарсько-молочарської кооперації на XII р. Жовтня / Огій Я. // Українське скотарство. – 1929. – № 11. – С. 17–25; Бабій О. О. Сільськогосподарська кооперація України – одна з передумов масової колективізації сільського господарства / Бабій О. О. // Питання економіки сільського господарства Української РСР : Республіканський міжвідомчий науковий збірник. Вип. 2. – К., 1959. – С. 28–41; Морозов А. Г. Діяльність спеціалізованої сільськогосподарської кооперації на Україні (1923–1928 рр.) / Морозов А. Г. // УІЖ. – 1989. – № 8. – С. 76–87; Морозов А. Г. Село і гроші. Українська кредитна кооперація в добу непу / Морозов А. Г. – Черкаси : НДІТЕХІМ, 1993. – 274 с.; Марочко В. І. Українська селянська кооперація: історико-теоретичний аспект (1861–1929 рр.) / Марочко В. І. – К. : М.Р. Kots Publishing, 1995. – 224 с.; Марочко В. І. Історична роль кооперації у формуванні внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції в 20-х рр. / Марочко В. І. // Проблеми історії України : Факти, судження, пошуки : Міжвід. зб. наук. пр. / Відп. ред. С. В. Кульчицький. – К. : Інститут історії України НАНУ, 1998. – Вип. 4. – С. 68–93; Бутенко В. И. Развитие сельскохозяйственной кооперации на Украине в 20-е годы / Бутенко В. И. // Вестник Харьковского университета. – 1989. – № 343. История. – Вып. 23. – С. 3–10; Атоян О. Н. Сельскохозяйственная кооперация Украины периода непа и проблемы теории, политики, истории в литературе 20-х – начала 30-х годов : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ист. наук : спец. 07.00.01 / О. Н. Атоян. – К., 1990. – 24 с.; Кульчицький С. В. Непівська концепція «кооперативного соціалізму» / Кульчицький С. В. // Сутність і особливості нової економічної політики в українському селі (1921–1928 рр.). – К. : Інститут історії України НАНУ, 2000. – С. 85–114; Лазуренко В. М. Українське фермерство: злет і падіння (1921–1929 рр.) / В. М. Лазуренко. – Черкаси : ЧДТУ, 2013. – 474 с.
2. Лазуренко В. М. Куркуль чи господар? Селянська економіка як соціальна категорія. – Черкаси : Ваш Дім, 2005. – 220 с.
 3. Лазуренко В. М. Українське фермерство : злет і падіння (1921–1929 рр.) / В. М. Лазуренко. – Черкаси : ЧДТУ, 2013. – 474 с.
 4. Марочко В. І. Українська селянська кооперація: історико-теоретичний аспект (1861–1929 рр.) / Марочко В. І. – К. : М.Р. Kots Publishing, 1995. – 224 с.
 5. Морозов А. Г. Село і гроші. Українська кредитна кооперація в добу непу / Морозов А. Г. – Черкаси : НДІТЕХІМ, 1993. – 274 с.
 6. Кооперація на Україні в 1925/26 році. – Х. : ЦСУ УСРР, 1929. – 178 с.
 7. Сільський господар. – 1926. – № 22/23.
 8. Сільський господар. Відчит за 1926–27 операційний рік (1 жовтня 1926 р. – 1 жовтня 1927 р.). Частина Перша. – Х. : Сільський господар, 1928. – 39 с.
 9. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 325. Всеукраїнська спілка скотарсько-молочарської кооперації «Добробут», м. Харків. – Оп. 1. – Спр. 272.
 10. ЦДАВО України. – Ф. 325. Всеукраїнська спілка скотарсько-молочарської кооперації «Добробут», м. Харків. – Оп. 1. – Спр. 102.
 11. Український агроном. – 1927. – № 5/6.
 12. Матеріали та резолюції II-го з'їзду уповноважених Всеукраїнського союзу скотарсько-молочарської кооперації «Добробут» 23–27 липня 1929 року. – Х. : Добробут, 1929. – 45 с.
 13. Українське скотарство. – 1926. – № 10.

References

1. Batyuk I. Sil's'kohospodars'ka kooperatsiya na Ukraini / Batyuk I. – Kh. : Knyhospilka, 1925. – 136 s.; Mayevs'kyi Y. Sil's'kohospodars'ka kooperatsiya : yiyi ekonomichni pidstavy, teoriya ta sotsial'ne znachennya / Mayevs'kyi Y. – Kh. : Chervonny shlyakh, 1925. – 196 s.; Khod'ko H. Orhanizatsiynny stan skotars'ko-molochars'koyi kooperatsiyi / Khod'ko H. // Ukrayins'ke skotarstvo. Naukovo-praktychnyy zhurnal. – 1928. – № 3. – S. 19–23; Ohiy Ya. Pidsumky ta perspektyvy roboty skotars'ko-molochars'koyi kooperatsiyi na XII r. Zhovtnya / Ohiy Ya. // Ukrayins'ke skotarstvo. – 1929. – № 11. – S. 17–25; Babiy O. O. Sil's'kohospodars'ka kooperatsiya Ukrainy – odna z peredumov masovoyi kolektyvizatsiyi sil's'koho hospodarstva / Babiy O. O. // Pytannya ekonomiky sil's'koho hospodarstva Ukrainy'koyi RSR : Respublikans'kyi mizhvidomchyy naukovyy zbirnyk. Vyp. 2. – K., 1959. – S. 28–41; Morozov A. H. Diyal'nist' spetsializovanoyi sil's'kohospodars'koyi kooperatsiyi na Ukraini (1923–1928 rr.) / Morozov A. H. // U.I.Zh. – 1989. – № 8. – S. 76–87; Morozov A. H. Selo i hroshi. Ukrayins'ka kredytna kooperatsiya v dobu nepu / Morozov A. H. – Cherkasy : NDITEKhim, 1993. – 274 s.; Marochko V. I. Ukrayins'ka selyans'ka kooperatsiya: istoryko-teoretychnyy aspekt (1861–1929 rr.) / Marochko V. I. – K. : M.R. Kots Publishing, 1995. – 224 s.; Marochko V. I. Istorychna rol' kooperatsiyi u formuvanni vnutrishn'oho rynku sil's'kohospodars'koyi produktsiyi v 20-kh rr. / Marochko V. I. // Problemy istoriyi Ukrainy : Fakty, sudzhennya, poshuky : Mizhvid. zb. nauk. pr. / Vidp. red. S. V. Kul'chyts'kyi. – K. : Instytut istoriyi Ukrainy NANU, 1998. – Vyp. 4. – S. 68–93; Butenko V. Y. Razvytye sel'skokhozyaystvennoy kooperatsyy na Ukrainy v 20-e hody / Butenko V. Y. // Vestnyk Khar'kovskoho unyversyteta. – 1989. – № 343. Ystoryya. – Vyp. 23. – S. 3.–10; Atoyan O. N. Sel'skokhozyaystvennaya kooperatsyya Ukrainy peryoda nepa y problemy teoryy, polytyky, ystoryy v lyterature 20-kh – nachala 30-kh hodov : avteref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. yst. nauk : spets. 07.00.01 / O. N. Atoyan. – K., 1990. – 24 s.; Kul'chyts'kyi S. V. Nepivs'ka kontseptsiya «kooperatyvnoho sotsializmu» / Kul'chyts'kyi S. V. // Sutnist' i osoblyvosti novoyi ekonomichnoyi polityky v ukrayins'komu seli (1921–1928 rr.). – K. : Instytut istoriyi Ukrainy NANU, 2000. – S. 85–114; Lazurenko V. M. Ukrayins'ke fermerstvo: zlet i padinnya (1921–1929 rr.) / V. M. Lazurenko. – Cherkasy : ChDTU, 2013. – 474 s.
2. Lazurenko V. M. Kurkul' chy hospodar? Selyans'ka ekonomika yak sotsial'na katehoriya. – Cherkasy : «Vash Dim», 2005. – 220 s.
3. Lazurenko V. M. Ukrayins'ke fermerstvo : zlet i padinnya (1921–1929 rr.) / V. M. Lazurenko. – Cherkasy : ChDTU, 2013. – 474 s.
4. Marochko V. I. Ukrayins'ka selyans'ka kooperatsiya: istoryko-teoretychnyy aspekt (1861 – 1929 rr.) / Marochko V. I. – K. : M.R. Kots Publishing, 1995. – 224 s.
5. Morozov A. H. Selo i hroshi. Ukrayins'ka kredytna kooperatsiya v dobu nepu / Morozov A. H. – Cherkasy : NDITEKhim, 1993. – 274 s.
6. Kooperatsiya na Ukraini v 1925/26 rotsi. – Kh. : TsSU USRR, 1929. – 178 s.
7. Sil's'kyi hospodar. – 1926. – № 22/23.
8. Sil's'kyi hospodar. Vidchyt za 1926-27 operatsiynny rik (1 zhovtnya 1926 r. – 1 zhovtnya 1927 r.). Chastyna Persha. – Kh. : Sil's'kyi hospodar, 1928. – 39 s.

9. Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv vyshchyykh orhaniv vlady ta upravlinnya Ukrayiny (dali – TsDAVO Ukrayiny). – F. 325. Vseukrayins'ka spilka skotars'ko-molochars'koyi kooperatsiyi «Dobrobut», m. Kharkiv. – Op. 1. – Spr. 272.
10. TsDAVO Ukrayiny. – F. 325. Vseukrayins'ka spilka skotars'ko-molochars'koyi kooperatsiyi «Dobrobut», m. Kharkiv. – Op. 1. – Spr. 102.
11. Ukrayins'kyy ahronom. – 1927. – № 5/6.
12. Materialy ta rezolyutsiyi II-ho z»yizdu upovnovazhenykh Vseukrayins'koho soyuzu skotars'ko-molochars'koyi kooperatsiyi «Dobrobut» 23–27 lypnya 1929 roku. – Kh. : Dobrobut, 1929. – 45 s.
13. Ukrayins'ke skotarstvo. – 1926. – № 10.

Стаття надійшла до редакції 01.12.2017 р.

И. В. Волошин

Основные направления деятельности специализированной кооперативной системы «Добробут» (1924 – 1929 гг.)

Раскрыта история создания и основные направления деятельности в годы новой экономической политики Всеукраинского кооперативного союза скотоводческо-молочной кооперации «Добробут». Освещается уставная деятельность союза. Раскрывается масштабность работы молокоперерабатывающих предприятий «Добробута». Доказано, что деятельность молокоперерабатывающих предприятий «Добробута» позволила существенно улучшить снабжение высококачественными молочными продуктами население промышленных центров. Акцентируется внимание на организации «Добробутом» показательных выставок и конференций, а также на экспорте собственной продукции за границу.

Ключевые слова: «Добробут», кооперация, нэп, продукция, крестьянские хозяйства, союзы, общество, профессиональная кооперация.

I. V. Voloshin

Basic directions of activities of specialized co-operative system «Dobrobut» (1924 – 1929)

The history of creation and main directions of activities during the years of the new economic policy of All-Ukrainian cooperative union of cattle-breeding and dairy cooperative «Dobrobut» is disclosed. Statutory activities of the union are highlighted. The scope of dairy enterprises «Dobrobut» is revealed. It is proved that the activities of «Dobrobut» dairy enterprises makes it possible to substantially improve the supply of the population of industrial centers with high-quality dairy products. The attention is paid to organizing of demonstrative exhibitions and conferences, as well as to the export of their own products abroad by «Dobrobut».

Key words: «Dobrobut», cooperation, NEP, products, peasant farms, unions, society, professional cooperation.